

Це слова з американо-українського фільму **Russian Woodpecker**, який у лютому 2015 року переміг у провідному американському кінофестивалі Sundens, а потім у ще понад 20 подібних заходах, і брав участь у більш ніж 100 фестивалях світу.

Потім цей фільм був показаний телеканалами Arte і BBC. Загалом його подивилось більше ніж 10 000 000 людей.

Але, на жаль, коли стрічку запропонували безкоштовно українським каналам, дистриб'ютори дістали відмову. Чому? Цей фільм – про Чорнобильську катастрофу: хто, як та з якою метою спричинив її; погляд художника на ці події. Це – розслідування, яке почалося з невеличкої пригоди – подорожі в Чорнобильську зону на уїк-енд для створення короткометражної стрічки про одну з найбільш масштабних і найменш

«ЧОРНОБИЛЬСЬКИЙ ЗЛОЧИН. БРЕХНЯ ЯК РАДІАЦІЯ»

відомих військово-технічних споруд – приймальну антену радянської системи загоризонтної радіолокації, яка за характерний стук в ефірі дістала назву **Russian Woodpecker** (у перекладі з англ. «Російський дятел»).

Мандрівка до тієї радіоактивної антени 750 метрів завдовжки і 150-метрової висоти (самі габарити є певною метафорою залізної завіси!) вилилась у роки досліджень та сотні інтерв'ю. Перш за все – про конспірологічні версії навколо цієї кон-

струкції. Під час розслідування однієї з версій про вплив випромінювання на персонал станції – один із фігурантів справи, головний науковець армії часів радянської доби, на питання «Чи Чорнобильська катастрофа не була прикриттям людей, що провалили будівництво цієї антени?» – почав розказувати про свої заслуги перед Українською Державою, не в змозі стримати тремору рук. Він щось знав! Це щось і стало предметом мого розслідування, а згодом – і на-

Кадр із фільму

шої спільної роботи з режисером фільму Чедом Грація, оператором Артемом Рижиковим та продюсерами Рамом Девеми та Мариною Ореховою.

Фільм не міг бути створений, поки версія залишалася недоведеною. Це стрічка про неможливість висловлювання й життя під пресингом страху. Ці відчуття співпали з глибинними відчуттями Чеда, людини з малого бідного міста в Америці, що зветься Південний Мілвокі (South Milwaukee, Wisconsin). Людина, яка зрозуміла й розповіла про це розслідування, про

українську націю, про нашу неможливість висловитися, про життя під неусвідомленим тягарем страху.

Мене особисто вразило те, що багато істориків знають, що Чорнобильська катастрофа – не випадковість, а злочин, цей спланований вибух реактора – і був результатом українського, а раніше й радянського розслідування. Фільм показує, хто мав мотив і можливість це зробити, називає зло по імені, що не властиво нашій культурі. Ми кажемо про корупцію, але не вказуємо на корупціонерів, ми кажемо про злочин, але не розповідає-

казали: «Ти зняв з нас підозру, тому що поки зло не назване по імені, не показано, як воно діє, всі є злочинцями. Поки немає суду над винними – всі винні».

Посттоталітарна спадкоємність влади призвела до того, що нова держава стає недієздатною: завгоспів проголошують заслуженими діячами мистецтва, кримінальники «набувають» професорських звань та вчених ступенів, а колишні агенти КДБ вправляються як агенти держави-риторичі. Держава стає фейком і падає у криваве багно. Залишається питання: чому постать художника викликає недовіру? Чи

не тому, що й мистецьке середовище не звільнилося від гріхів радянської доби, де художник сприймався як агент держави? А та держава була не просто країною, вона була абсолютним злом. Тому букет від працівників Чорнобильської станції та їхніх родин – найвища нагорода у моєму житті.

Я демонстрував фільм у Чернігові й отримав величезний букет квітів від працівників Чорнобильської станції, від родин загиблих. Вони

Федір АЛЕКСАНДРОВИЧ, автор ідеї, художник і головний герой фільму **Russian Woodpecker**
Фото Артема РИЖИКОВА

«ДУГА» МАЄ БУТИ ЗБЕРЕЖЕНА

Переглянувши на одному диханні документальний фільм **Russian Woodpecker**, пригадав, як далекого 1993 року – на генеральній конференції ЮНЕСКО – членам офіційної делегації України, у складі якої я працював, деякі «доброзичливі» – представники інших країн радили: «Досить вже вам тут нагадувати світові про Чорнобиль, ви ризикуєте набриднути усім цією темою, у світі он скільки усього коїться, а ви одне знаєте...»

На жаль, не забулося, не полегшало, не минуло біль за втраченими життями і понівеченими долями, за «атлантидою» самобутньої поліської культури, званою офіційно «територією, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи». Ця незагоєна рана України не стала уроком для людства, тому ще довго ятритиме душі, нагадуватиме про загрозу, яку несуть рукотворні досягнення цивілізації.

Запропонована авторами фільму **Russian Woodpecker** гіпотеза про причини та призвідників трагедії чимраз більше має право на життя, бо постійно переконуюємося в підступності потвор-

ної системи, що панувала на одній п'ятій суходолу. Тому так звана «дуга» має бути збережена – як пам'ятка індустріального мистецтва злого генія, як пересторога про підступність намірів інженерів нового світопорядку, що ніяк не поспішає стати музейним експонатом. За своїм значенням – це вартий уваги комплекс, на кшталт зловісно відомого Берлінського муру, тільки схований подалі, в нетрях комуністичного концтабору.

Унікальність цієї антени загоризонтної радіолокації вимагає її збереження та музеєфікації як цілісного об'єкта культурної спадщини – споруди (чи витвору) архітектури та інженерного мистецтва. Відповідно до законодавства, органом управління у сфері охорони культурної спадщини на території зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, є Державне агентство України з управління зоною відчуження. Саме цей орган виконавчої влади має повноваження щодо подання пропозицій Міністерству культури України про занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України та подальшого виконання функцій замовника на дослідження, консервацію, реставрацію, реабілітацію, музеєфікацію та пристосування комплексу пам'яток. Смію передбачити значний потенціал об'єкта й у сфері туризму в майбутньому.

Микола ЯКОВИНА, виконувач обов'язків міністра культури України в 1994–1995 роках, почесний президент Українського національного комітету ІКОМОС